

*Яблочников С.Л., д.пед.н., професор,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
Яблочникова І.О., к.пед.н., доцент,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІА-ІННОВАЦІЙ У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

ONTHEUSE OF MEDIA INNOVATIONS IN HIGHER PROFESSIONAL EDUCATION

Анотація. В статті розглянуті певні теоретичні положення та принципи функціонування медіа-освіти, а також етапи еволюції цієї галузі педагогічної науки. Приділена відповідна увага низці аспектів створення й практичного застосування медіа-інновацій в сфері вищої професійної освіти. Авторами зроблені висновки відносно перспектив застосування медіа-контенту, інформаційних технологій та мультимедійних засобів для управління педагогічними процесами та їх оптимізації.

Ключові слова: професійна педагогіка, медіа-освіта, медіа-інновації.

Abstract. The article deals with some theoretical positions and principles of the functioning of media education, as well as the stages of the evolution of this branch of pedagogical science. Due attention is paid to several aspects of the creation and practical application of media innovations in the field of higher vocational education. The authors draw conclusions about the prospects of using media content, information technology and multimedia tools for the management of pedagogical processes and their optimization.

Keywords: professional pedagogy, media education, media innovations.

Вклад основного матеріалу дослідження. В умовах четвертої промислової революції та так званої глобальної цифровізації сучасне суспільство формує для системи освіти в цілому й вищої освіти зокрема завдання та цілі. Такі орієнтири та організація руху до них мають забезпечити баланс між актуальними запитами соціуму та глобального ринку праці, котрі обумовлені кардинальними змінами сукупності соціально-економічних відносин та реальними компетенціями випускників навчальних закладів. Педагогічне співтовариство, фактично, не було готове до такого бурхливого та динамічного розвитку ситуації у сфері технологій (в першу чергу інформаційно-комунікаційних), техніки, економіки, фінансів, у соціальному житті тощо.

Темпи еволюції методів та засобів реалізації освітньої діяльності не відповідають аналогічним темпам впровадження інновацій в усі сфери соціуму. Тому, утворився певний вакуум у багатовимірній системі організаційного, формалізованого та чітко регламентованого формування знань, умінь та навичок (або ж як тепер

зазначають у науково-педагогічній літературі, компетенцій) у представників молодого покоління. Такий вакуум досить швидко був заповнений засобами масової інформації, мережевими інформаційними ресурсами, соціальними мережами, різноманітними неформальними соціальними групами та т. ін. [5].

Молодь завжди потребує драйву, постійного розвитку й інновацій. І якщо у середній школі, вищому навчальному закладі або ж у сім'ї з певних причин не можуть або ж не мають бажання надати відповідну інформацію, котра є затребуваною й актуальною для неї, в такому випадку її представники активно починають шукати можливість отримати зазначену інформацію з інших джерел. Це майже абсолютна істина. На жаль, представники педагогічної науки та освітнього топ-менеджменту в цій ситуації не зовсім адекватно зреагували на ту обставину, що освітнє співтовариство, фактично, поступово «відсторонюють» від процесів навчання та виховання, котрі реалізуються протягом століть, а також засновані на ієрархії загальнонаукових положень й фундаментальних принципів. Зазначені вище функції усе більш активно «перебирають» на себе засоби масової інформації (ЗМІ), телебачення, кіноіндустрія, глобальна мережа Інтернет, усілякі соціальні мережі й неформальні співтовариства.

Й замість того, щоб без усіляких затримок приділити увагу наслідкам здійснення кардинальних змін в межах ситуації, що склалася на той момент часу, освітяни обмежилися лише простою констатацією самого факту започаткування нового явища під назвою «медіа-освіта», перерахуванням його основних компонентів й трактовкою філософських аспектів. Були здійснені також спроби розробки низки класифікацій, зокрема, впливу різних форм медіа на особистість та соціальні групи, а також сфокусовані зусилля на створенні педагогічних умов для формування у випускників ВНЗ так званих «медіа грамотності» (англ. *medialiteracy*), або ж «медіа компетентності» (англ. *mediacompetence*). За останні декілька десятків років, перерахованих нами вище питанням була присвячена величезна кількість науково-педагогічних публікацій дослідників з багатьох держав Європи та світу в цілому [1; 2; 4].

Велика група представників педагогічного співтовариства, досить швидко зорієнтувавшись відносно актуальних запитів роботодавців та потреб міжнародного ринку праці, почали активно розробляти методологічні аспекти реалізації професійної підготовки спеціалістів усіх кваліфікаційних рівнів для медіа сфери та досить успішно застосовувати їх в практичній освітній діяльності. Саме вони поступово фактично монополізували уживання в публікаціях поняття «медіа освіта» й здійснення процесів розробки й обґрунтування принципів формування так званої медіа грамотності, а також медіа компетентності. Зокрема, розробці окремих проблем й аспектів медіа освіти (в першу чергу, пов'язаних з кіноіндустрією, пресою, телебаченням й глобальною мережею Інтернет) присвячені публікації багатьох авторів, котрі, на нашу думку, можливо класифікувати наступним чином:

- дослідження, в яких містяться відомості стосовно сукупності особливостей сприйняття різноманітного медіа-контенту певною аудиторією, на котру він є

спрямованим;

- дослідження теоретичного характеру, в межах яких здійснюється аналіз концепцій, моделей, методів ефективної реалізації медіа-освіти й успішного функціонування мас-медіа;

- чисельні науково-методичні публікації, що стосуються сфери медіа-освіти [4].

Безсумнівно, вплив мас-медіа на усі верства суспільства є величезним. Той, хто володіє засобами масової інформації, контролює кіноіндустрію, телебачення, Інтернет, соціальні мережі й таке інше, цілком має можливість здійснювати суттєвий вплив на більшість процесів, котрі реалізуються в економіці, фінансах, політичному житті та соціумі в цілому. Саме тому, попит на компетентних та висококваліфікованих фахівців такої сфери вельми динамічно зростає в останній час. І такі процеси є характерними, як для сфери приватного бізнесу, котрий досить часто просуває за допомогою ЗМІ свої комерційні інтереси, так і для структур державного управління, охорони правопорядку і навіть оборони. А актуальні завдання в сучасній медіа-освіті успішно вирішуються, із залученням до участі в реалізації освітніх процесів професіоналів галузей соціально-економічних відносин, на стан який планується здійснювати ефективний вплив за допомогою різноманітних засобів мас-медіа [1].

Однак, будь-яке явище має, як мінімум, два можливих наслідки відносно реалізації інтересів окремих особистостей та їх груп. Не є виключенням з цього правила й медіа-сфера. Якщо в наявності є бажання одних просувати свої інтереси в певній галузі, то мабуть, як правило, існує певна інша частина соціуму, інтересам якої, в наслідок здійснення зазначених вище дій, буде певним чином завдано відповідної шкоди. Тому, окрім попиту на спеціалістів, котрі спроможні використовувати мас-медіа для формування певної думки стосовно якості товарів і послуг, про реалізацію політичних, економічних та фінансових процесів, на глобальному ринку праці сформувалась потреба в професіоналах, що мають навички використовувати специфічні та інноваційні технології інформаційної протидії. І це, беззаперечно, розширило поле діяльності педагогічного співтовариства, зайнятого відповідною професійною підготовкою та науково-методичними дослідженнями, з метою забезпечити необхідну підтримку ієрархії освітніх процесів.

Основою реалізації зазначеної частини медіа-освіти стала «ін'єкційна» («захисна», «протекціоністська», «прищеплювальна») теорія («Inoculatory Approach», «Protectionist Approach», «Hypodermic Needle Approach», «Civil Defense Approach»). Її також досить часто в науковій літературі іменують «протекціоністською» (такою, що обґрунтовує ефективний захист від шкідливих впливів відповідних медіа), «теорією громадянського захисту» (тобто існують наукові засади захисту громадян від негативного впливу чисельного медіа-контенту) або ж теорією «культурних цінностей» (мається на увазі те, що негативному впливу медіа протиставляються «вічні цінності класичного культурної спадщини»). В дещо іншому аспекті, її цілком можливо трактувати як одну з невід'ємних складових сучасної теорії захисту

інформації та забезпечення інформаційної безпеки [2].

Метою такого різновиду медіа-освіти є: формування знань, умінь та навичок для успішного здійснення інформаційного протиборства; демпфірування негативного ефекту від глобального інформаційного впливу, а також надмірне захоплення медіа, в цілому, та соціальними мережами, зокрема; допомога у розумінні сукупності відмінностей між реальністю та сучасним медіа-контентом. При цьому досить часто використовується педагогічна стратегія демонстрації прикладів негативного впливу медіа на тих, хто навчається в навчальних закладах та інших членів соціуму (наприклад, телебачення) на конкретних прикладах, доступних для розуміння учнів та студентів.

У ін'єкційної теорії медіа-освіти в наявності багато прихильників, зокрема, це – Дж. Браун, Ф. Бьокка, Б. Вілсон, Е. Вортелла, Ч. Вітні, Е. Доннерштайн, Д. Канкел, Р. Лопес, Ч. Медісон та інші, віддають перевагу розгляду сучасних медіа, як певних агентів «культурної деградації» світового співтовариства, з якими необхідно вести активне протиборство. В наявності також й опоненти зазначеної вище теорії (К. Безелгет, І. Вайсфельд, К. Ворсноп, Д. Консідайн, Р. Кьюбі, Л. Мастерман, С. Пензін, Г. Поличко, А. Спічкін, К. Тайнер, Ю. Усов, А. Федорів, Е. Харт, А. Шаріков), котрі, мабуть, не без підстав вважають, що зазначені вище медіа – невід'ємна частина життя соціуму з цим явищем не слід влаштовувати активну боротьбу, а необхідно лише вміти ефективно адаптуватися до сукупності умов, котрі весь час динамічно змінюються, та величезним потокам інформації, перерозподіляючи певним чином та оптимізуючи їх [1].

В науково-педагогічній літературі можна знайти обґрунтування й низки інших теорій формування й еволюції медіа-освіти, а також управління нею. Зокрема, це теорії: розвитку критичного мислення або ж критичної автономії (її мета – навчити ретельно аналізувати маніпулятивні впливи за допомогою чисельних засобів медіа, орієнтуватися в інформаційних потоках, розповсюджувати моделі поведінки, а об'єкт – процеси взаємодії медіа та суспільства, вплив на людину за допомогою кодів або ж певних умовностей); культурологічна (її мета – допомогти тим, хто навчається, розібратися у процесах сприйняття контенту, його структури та сутності, навчитися критично мислити та оцінювати якість контенту, а об'єкт – медіа-структури, технології, об'єкти інформаційного впливу та засоби його ефективного реалізації); соціокультурна (її підґрунтя – культурологія та соціологія, а основна теза – безперервне зростання ролі медіа в житті суспільства); семіотична, основна мета якої – надання допомоги під час здійснення аналізу контенту, котрий має неоднозначний характер та який містить завуальовані відомості; «практична» теорія, що пропагує формування умінь та навичок роботи із медіа-технікою та створення нового якісного контенту; естетична (мета – трактування основних законів та засобів відображення різноманітних медіа-текстів, що мають відношення до мистецтва, розвитку художнього сприйняття, спроможності до кваліфікованого художнього аналізу); ідеологічна (об'єкт дослідження якої – політичні, соціальні, національні та економічні аспекти медіа, багаточисельні протиріччя, котрі відшукуються в них з

точки зору тієї чи іншої соціальної групи або ж певної раси, релігії, нації) [2].

На нашу думку, у наведеному вище переліку існуючих нині теорій медіа-освіти, є відсутнім вельми важливий компонент – теорія управління освітніми процесами та їх оптимізації внаслідок активного використання інформаційно-комунікаційних технологій та засобів мультимедіа. Застосування на практиці такого роду сучасних технологій та засобів цілком може сприяти успішному досягненню глобальної освітньої мети, у випадку науково обґрунтованого, дозованого та розподіленого в часі інформаційного обміну між тими, хто навчається, суб'єктами, котрі організують та реалізують ієрархічну сукупність педагогічних процесів та автоматизованими засобами навчання та здійснення контролю якості знань, умінь та навичок.

Така теорія, напевно, повинна мати практичні додатки у різних галузях професійної педагогіки та ґрунтуватися на ретельно розроблених низкою вчених принципах програмованого навчання та педагогічної кібернетики [6]. При цьому, й медіа-контент, и автоматизовані системи навчання, и засоби здійснення контролю – це лише інструменти, за допомогою яких викладач може впливати на ефективність сприйняття інформації, збуджувати та стимулювати когнітивний інтерес, формувати інтегроване освітнє середовище, котра сприяє досягненню педагогічних цілей, и мотивувати процеси навчання та виховання, в тому числі, демонструючи практичну значимість умінь и навичок, котрі набуваються, в майбутній професійній трудовій діяльності [3].

Таким чином, медіа-освіта – це не лише галузь в межах педагогічної науки, а вельми значуще в освітній сфері явище, яке дозволяє педагогічному співтовариству ефективно реалізувати власну професійну діяльність, досягати глобальні й локальні цілі, вносить до реалізації процесів різноманіття та креатив, а також дозволяє суттєво наблизитись до реалій сучасного інформаційного суспільства, до актуальних запитів та потреб представників молодого покоління, зробити крок їм назустріч. Необхідно глибоко зрозуміти цінність даного явища як для самої освіти, так і для суспільства в цілому, а також теоретично обґрунтувати сукупність необхідних дій стосовно його успішної інтеграції до взаємовідносин «викладач-учень», з метою наповнення їх новим змістом и формування багатовимірної ієрархічної структури системи освіти.

Список використаних джерел

1. Фатеева И.А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации. Монография. Челябинск, 2007. 270 с.
2. Федоров А.В. Медиаобразование: История, теория и методика. Ростов-на-Дону, 2001. 708 с.
3. Яблочников С.Л., Яблочникова И.О. Информационная безопасность высшего профессионального образования. *Теоретические и прикладные аспекты информационной безопасности: матер. Междунар. науч.-пр. конф. (Минск, 31 марта 2016г.)*. Минск, 2016. С. 398-401.
4. Яблочников С.Л., Яблочникова И.О. К вопросу о формировании информационно-образовательного пространства. *Материалы Республ. науч.-практ.*

семинара «Дистанционное образование», 27 февраля 2016 г., посвященного 25-летию независимости Республики Таджикистан. Худжанд, 2016. С. 129-135.

5. Яблочников С.Л., Яблочникова И.О., Яблочникова М.С. Роль информационных технологий в подготовке компетентных специалистов в вузах. *Современные технологии в науке и образовании – СТНО-2016: сб. тр. междунар. науч.-техн. и науч.-метод. конф.: в 4 т.* Рязань, 2016. Т. 3. С. 200-203.

6. Яблочников С.Л. Педагогічна кібернетика. Системно-кібернетичний підхід до управління в освіті. Монографія. Вінниця, 2011. 406 с.